

Ռուբիկ Թովմասյան Գայանե Թովմասյան

ԻՍԼԱՆԴԻԱՅԻ «ԿԱԹՍԱՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ» ԵՎ «ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔԸ»

«Իսլանդիա» անգլերենից բառացի թարգմանությամբ նշանակում է սառցե երկիր: Իսլանդիան կղզային պետություն է 103.000 կմ² տարածքով՝ Հյուսիսային սառուցյալ և Ատլանտյան օվկիանոսների սահմանագծին գտնվող համանուն կղզում՝ Հյուսիսային Ամերիկայի և Եվրոպայի ճամփաբաժանում, և ներառված է Հյուսիսային Եվրոպա տարածաշրջանի մեջ: Իսլանդիան հրաբխային ծագման կղզի է՝ մայրցամաքից ավելի քան 1000 կմ հեռավորության վրա: Այն աշխարհի 18-րդ, իսկ Եվրոպայում երկրորդ ամենամեծ կղզին է Մեծ Բրիտանիայից հետո¹: Կղզու տարածքի 12%-ը ծածկված է սառույցով: Կղզու բնակեցումը սկսվել է 870 թ., այդ ժամանակ բնակչությունը կազմել է 30.000 մարդ: Մեծամասնությունը գաղթել է Նորվեգիայից՝ քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական պայմանների պատճառով: Մյուս մասը եկել է Դանիայից, Շվեդիայից, Բրիտանական կղզիների վիկինգների բնակավայրերից²: 2018 թ. վերջին երկրի բնակչությունը կազմել է 357.050 մարդ³:

Իսլանդիայի մայրաքաղաք Ռեյկյավիկի գրավիչ պայմանները՝ ամառային մեղմ ու զով կլիման, մաքրությունը, բնակչության բարձր կուլտուրան, մարդասիրությունն ու դիմացինի նկատմամբ բարեհամբույր վերաբերմունքը հիմք հանդիսացան, որ 1972 թ. այստեղ անցկացվեց շախմատի աշխարհի թագի համար Բ. Սպասսկի - Ռ. Ֆիշեր մրցամարտը: Այն գրեթե երեք ամիս աշխարհի մարզասեր հասարակության ուշադրության կենտրոնում էր և համարվում էր 20-րդ դարի մրցամարտ, որն ավարտվեց Ռ. Ֆիշերի հաղթանակով, և նա հռչակվեց շախմատի աշխարհի 11-րդ չեմպիոն:

Իսլանդիայում պետական լեզուն իսլանդերենն է, դրամական միավորը կրոնն է: Իսլանդիան անդամակցում է ՆԱՏՕ-ին 1949 թվականից, և միակ անդամ երկիրն է, որը զինված ուժեր չունի: Իսլանդացիները վաղուց հպարտանում են իրենց երկրի խաղաղ ավանդույթով, ինչը սկսվել է 1944 թ.⁴ Դանիայից անկախանալուց հետո⁴: Իսլանդիան ՄԱԿ-ի, ՏՀԶԿ-ի անդամ է, սակայն չի անդամակցում Եվրոպական միությանը:

Իսլանդիայի ՀՆԱ-ի աճի տեմպը 2008 թ. կազմել է 1,99%, 2018 թ.⁵ 4,8%,:

¹ Iceland is the youngest country in the world, <https://www.inspiredbyiceland.com/about-iceland/geography/>

² Iceland history and heritage, <https://www.inspiredbyiceland.com/about-iceland/history-heritage/>

³ The population increased by 1,420 in the 4th quarter of 2018, 2019, <https://www.statice.is/publications/news-archive/inhabitants/population-in-the-4th-quarter-2018/>

⁴ ICELAND and NATO, https://www.nato.int/cps/en/SID-21A87C2D-BE06D3F1/natolive/declassified_162083.htm?selectedLocale=en

Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն 2008 թ. կազմել է 35.779 եվրո, 2018 թ.՝ 43.604 եվրո, գործազրկության մակարդակը 2009 թ. կազմել է 7.22%, 2018 թ.՝ 2,95%¹: Ներգնա գրոսաշրջիկների թվաքանակը 2008 թ. կազմել է 502.300 մարդ, 2018 թ.՝ 2.343.773 մարդ:

2000-ական թվականների սկզբին Իսլանդիայի տնտեսությունն արագ աճում էր՝ համարվելով Եվրոպայի նոր տնտեսական հրաշքը: 2007 թ., ՄԱԿ-ի զեկույցի համաձայն, Իսլանդիան աշխարհում ամենաառաջատար երկրներից էր կյանքի որակի, կյանքի տևողության, մեկ շնչի հաշվով եկամտի և կրթության հասանելիության առումով: Այդ ժամանակ իսլանդական բոլոր մասնավոր բանկերը վարում էին ագրեսիվ քաղաքականություն՝ օգտվելով կրոնի կուրսի աճող տեմպից և, արդյունքում, պարտքերի մեջ ընկան: Երբ սկսվեց համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամը, երկիրը հայտնվեց անմխիթար վիճակում²: Իսլանդական բանկերի արտաքին պարտքը կազմեց 3.5 միլիարդ եվրո՝ 10 անգամ ավելի շատ, քան երկրի ՀՆԱ-ն, իսլանդական կրոնը եվրոյի դիմաց արժեզրկվեց 85%-ով: Իսլանդացիները չցանկացան վճարել բանկերի պարտքերը, դուրս եկան փողոց, բողոքի ցույցեր սկսեցին, անկարգություններ՝ ի վերջո ստիպելով կառավարությանը հրաժարական տալ³:

2008 թ. համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամը մահացու հարված էր երկրի համար: Բանկերը սնանկացան, և տարեվերջին Իսլանդիան հայտարարեց իր սնանկության մասին: Միջազգային հանրությունը մեծացրեց ճնշումը Իսլանդիայի վրա: Բրիտանիան և Հոլանդիան սպառնում էին մեկուսացնել երկիրը, Արժույթի միջազգային հիմնադրամը (ԱՄՀ)՝ երկիրը գրկել որևէ օգնությունից, բրիտանական կառավարությունը՝ սառեցնել իսլանդացիների խնայողությունները և ընթացիկ հաշիվները: Սակայն պետության ղեկավարը հրաժարվեց վավերացնել օրենքը, ըստ որի՝ Իսլանդիայի քաղաքացիները պետք է պատասխանատվություն կրեին Իսլանդիայի բանկիրների պարտքերի համար, և 2010 թ. հանրաքվե գումարեց: Բնակչության 93%-ը դեմ քվեարկեց պարտքերի վճարմանը: ԱՄՀ-ն անմիջապես սառեցրեց վարկերի տրամադրումը: Իսլանդացիները որոշեցին ընդունել նոր սահմանադրություն, ինչը երկիրը պետք է ազատեր միջազգային ֆինանսների և վիրտուալ փողերի իշխանությունից: Իսլանդիայի ժողովուրդը գրեց նոր սահմանադրություն համացանցի օգնությամբ՝ քննարկումները կազմակերպելով առցանց, և քաղաքացիները կարող էին գրել իրենց առաջարկությունները՝ հետևելով նոր սահմանադրության ձևավորմանը⁴:

Իսլանդացիները պահանջում էին իշխանափոխություն, քանի որ կորցրել էին վստահությունը կառավարության հանդեպ: 2008 թ. հունվարին բանաս-

¹ Iceland: Unemployment rate, https://www.theglobaleconomy.com/Iceland/unemployment_rate/

² Сакоян А., Исландская революция, 2012, <https://polit.ru/article/2012/01/16/revolution/>

³ «Экономическая революция» Исландии – спектакль, организованный мировыми ростовщиками?, 2015, <https://stockinfo.ru/2015/11/17/ekonomicheskaya-revolyuciya-islandii-spektakl-organizovannyi-mirovymi-rostovshhikami/>

⁴ Исландская революция и почему её нет в новостях, <http://www.kabbalah.info/rus/content/view/frame/99842?rus/content/view/full/99842&main>

տեղծ և երգիչ Հորդուր Տորֆասոնը խորհրդարանի շենքի դիմաց սկսեց քաղաքական բնույթի երգեր երգել, իսկ հոկտեմբերին դուրս եկավ փողոց խոսափողով և բոլոր ցանկացողներին առաջարկեց խոսել: Մեկ շաբաթ անց սկսվեցին զանգվածային կազմակերպված ցույցերը: Ցուցարարները Ռեյկյավիկում իրենց հետ բերում էին ամաններ և կաթսաներ, խորհրդարանի շենքի դիմաց դղրդացնում էին դրանք՝ փորձելով խափանել խորհրդարանի նիստերը... Ոստիկանները որոշ ժամանակ դիմադրում էին՝ օգտագործելով արցունքաբեր գազ, բայց, ի վերջո, աջակողմյան լիբերալ կառավարությունը ստիպված եղավ հրաժարական տալ: 2009 թ. փետրվարին ձևավորվեց ձախակողմյան նոր կառավարություն, որը ղեկավարում էր վարչապետ Յոհաննա Սիգուրդարդոտիրը:

Մամուլում այս իրադարձությունն անվանեցին «թեյնիկների և կաթսաների հեղափոխություն» կամ «սպասքի հեղափոխություն»¹:

2008 թ. հոկտեմբերին, մեկ շաբաթվա ընթացքում, փոքրիկ երկիր Իսլանդիայում փլուզվեցին երեք խոշորագույն բանկեր՝ Glitnir, Landsbanki և Kaupthing: Lehman Brothers-ի սնանկացումից հետո ներդրողների խոճապ սկսվեց, որին հաջորդեց կապիտալի զանգվածային արտահոսքը, և, ըստ էության, Իսլանդիայի բանկային համակարգը փլուզվեց:

Ճգնաժամից դուրս գալու համար արվեցին որոշակի քայլեր: Սկզբում բոլոր բանկերը վերցվեցին կառավարության վերահսկողության տակ: Սեպտեմբերի 29-ին Glitnir բանկն ազգայնացվեց: Բայց հետո կառավարությունը հաշվարկեց, որ չի կարող իրեն թույլ տալ փրկել այդ բանկերը: Ճգնաժամից առաջ վերը նշված երեք ֆինանսական հաստատությունների ակտիվները կազմել են 110 միլիարդ եվրո, իսկ Իսլանդիայի ՀՆԱ-ն 2007 թվականին կազմել է ընդամենը 14,7 միլիարդ եվրո: Անմիջապես ընդունվեց նոր օրենսդրություն, որը թույլ տվեց ստեղծել երեք նոր պետական սեփականություն հանդիսացող բանկեր և այնտեղ փոխանցել պրոբլեմային բանկերի ակտիվների մի մասը և ներքին ավանդները: Օտարերկրացիների ավանդները հարվածի տակ էին, քանի որ իսլանդական բանկերում Դանիայի և Մեծ Բրիտանիայի քաղաքացիներն էին ակտիվ ներդրումներ անում: Իսլանդիայի իշխանությունները նրանց չվճարեցին փոխհատուցում և չերաշխավորեցին նրանց ավանդները: Երկու հանրաքվեի ընթացքում իսլանդացիները դեմ են քվեարկել միլիարդավոր պետական փողեր ծախսելուն՝ բանկերը փրկելու համար:

Առևտրային պայմանների վատթարացման և բանկային ճգնաժամի պայմաններում իսլանդական կրոնը սկսեց կտրուկ արժեզրկվել: Եթե 2007 թ. դոլարն արժեր 64 կրոն, ապա 2009 թ. այն արդեն ավելի քան 120 կրոն էր: 2008 թ. վերջին իրավիճակը կայունացնելու համար երկիրը ներգրավեց 2,1 միլիարդ ԱՄՆ դոլարի վարկ ԱՄՀ-ից: Ներդրվեցին նաև կապիտալի շարժի սահմանափակումներ: Այսինքն՝ օտարերկրյա ներդրողները կորցրին իրենց փողերն անմիջապես դուրս բերելու հնարավորությունը: Եվ այդ ժամանակ երկրում

¹ Сакоян А., Исландская революция, 2012, <https://polit.ru/article/2012/01/16/revolution/>

օտարերկրյա կապիտալի ծավալը համապատասխանեց ՀՆԱ-ի 40% -ին:

2009-2010 թթ. Glitnir և Kaupthing բանկերի հիման վրա ձևավորված պետական բանկերը ստացան նոր անուններ, նրանց բաժնետոմսերի մեծ մասը փոխանցվեց պարտատերերին: Երրորդ բանկը մնաց պետական սեփականության տակ: Նույնիսկ ձկնորսությունն այդ ժամանակ ավելի հեղինակավոր մասնագիտություն էր, քան բանկային համակարգը: Այդ տարի Իսլանդիան դարձավ Եվրոպայում առաջին երկիրը, որտեղ սնանկացած բանկիրները (Kaupthing-ի մի քանի ղեկավարներ և բաժնետերեր) ֆինանսական մանիպուլյացիայի համար դատապարտվեցին 4-5 տարի ազատազրկման:

Նորբեյյան մրցանակի դափնեկիր Պոլ Կրուգմանը Իսլանդիան նշում է որպես մի երկրի օրինակ, որը հաջողությամբ հաղթահարել է ճգնաժամը: Հաջողության գաղտնիքը, նրա կարծիքով, այն է, որ թույլ են տվել բանկերին սնանկ ճանաչվել և արժեզրկել ազգային արժույթը: Արժեզրկումը թույլ տվեց վերականգնել արտահանման մրցունակությունը, պետական բյուջեն մնաց հավասարակշռված՝ բանկերը չփրկելու որոշման շնորհիվ: Շատ տնտեսագետներ համաձայն չեն Կրուգմանի հետ. աշխույժ քննարկումներ են ընթանում Իսլանդիայի ճգնաժամի կառավարման բաղադրատոմսերի վերաբերյալ: Բայց փաստն այն է, որ 2011 թվականից ի վեր Իսլանդիայի տնտեսությունն աճում է և Եվրոպայում առաջիններից մեկն էր, որը վերադարձավ նախաճգնաժամային մակարդակի¹:

Իսլանդիան մինչ ճգնաժամը վերածվել էր օֆշորի՝ մասնագիտանալով ֆինանսական գործարքների մեջ, որի արդյունքում երկրի համախառն ներքին արդյունքի ցուցանիշները կտրուկ աճում էին, ինչը, սակայն, ֆինանսական փուլիկ էր, որը փլուզվեց 2008 թ.: Իսլանդիայի տնտեսությունը քանդեցին «տնտեսական մարդասպանները»: Այս տերմինը շրջանառության մեջ է դրվել Ջոն Պերկինսի կողմից, ով 2000-ական թթ. սկզբին գրել է «Տնտեսական մարդասպանի պատմությունը» գիրքը: «Տնտեսական մարդասպանները» այն մարդիկ են, որոնք ներկայացնում են խոշոր բանկերի և միջազգային ֆինանսական հաստատությունների շահեր, ինչպիսիք են Համաշխարհային բանկը և ԱՄՀ-ը: Նրանց հիմնական խնդիրն է երկիրը դնել պարտքի ասեղի վրա: Գրքի հեղինակն աշխատել է այդ կառույցներից մեկում: Տեխնոլոգիան մտրակի և բլիթի քաղաքականությունն է²:

Նոր կառավարության օրակարգում հիմնական խնդիրը նոր սահմանադրության մշակումն էր: Իսլանդիայի առաջին սահմանադրությունն ընդունվել էր 1944 թ., երբ երկիրը անկախացավ Դանիայից: Այդ ժամանակվանից այն համարյա թե չէր փոխվել, սակայն հասարակությունը պահանջում էր մեծացնել

¹ Три примера разрушительных банковских кризисов, которые были преодолены, 2015, <https://minfin.com.ua/2015/10/09/9951990/>

² «Экономическая революция» Исландии – спектакль, организованный мировыми ростовщиками?, 2015, <https://stockinfo.ru/2015/11/17/ekonomicheskaya-revolyuciya-islandii-spektakl-organizovannyi-mirovymi-rostovshhikami/>

կառավարության աշխատանքի թափանցիկությունը: Անհրաժեշտ էին արմատական փոփոխություններ: Ուստի նոր իշխանությունն անմիջապես ձեռնամուխ եղավ նոր սահմանադրության ստեղծմանը՝ որոշելով այնպես անել, որ քաղաքացիներն իրենք սահմանադրություն գրեն: Այդ նպատակով 2010 թ. նոյեմբերին ստեղծվեց ազգային ժողով, որին կարող էին մասնակցել բոլոր ցանկացողները ամբողջ երկրի մասշտաբով: Խնդիր էր դրված սահմանել սոցիալական գերակայությունները և արժեքները, որոնց վրա պետք է կառուցվեր նոր սահմանադրությունը: Անհրաժեշտ էր ընտրել քաղաքացիներից 25 հոգու, որոնք պետք է ստեղծեին սահմանադրական խորհուրդ և սահմանադրություն գրեին: Յուրաքանչյուր քաղաքացի, ով ձեռք էր բերել սահմանված թվով ստորագրություններ, կարող էր դառնալ թեկնածու: Քվեարկության արդյունքում ընտրվեցին սահմանադրական խորհրդի 25 անդամ: 2011 թ. ապրիլին խորհուրդը սկսեց աշխատանքը: Այն չորս ամիս ժամանակ ուներ սահմանադրության նախագիծը գրելու համար: Յուրաքանչյուր շաբաթ հատուկ կայքում տեղադրվում էին սահմանադրության նախագծի աշխատանքային տարբերակները, որպեսզի մարդիկ ծանոթանան, մեկնաբանություն և առաջարկություններ անեն: 2011 թ. հուլիսի 29-ին սահմանադրության նախագիծը ներկայացվեց խորհրդարան:

Այս գործընթացի առանձնահատկությունը տարբեր կերպ է գնահատվում: Ոմանք կարծում են, որ սա ժողովրդավարության մասնակցային սկզբունքների կիրառման հաջող փորձ է, ինչը համաշխարհային մասշտաբով ընդօրինակման է ենթակա: Մյուսները կարծում են, որ նման մեթոդները կարող են գործել միայն շատ փոքր երկրներում: Ըստ նրանց՝ Իսլանդիայում սահմանադրության նախագծի վրա կատարված աշխատանքը նույնիսկ եթե ուղեկցվել է հանրային քննարկումներով, այնուամենայնիվ, մի փոքր թիմ է աշխատել տեքստի վրա:

Թորվալդուր Գիլֆասոնը, այնուամենայնիվ, կարծում է, որ Իսլանդիայի նոր սահմանադրության նախագիծը մարդաշատության արդյունք է, քանի որ խորհրդի գործողություններին մարդկանց արձագանքները մասսայական էին, հասարակական կարծիքի հարցումները ցույց են տվել, որ քաղաքացիները բարձր են գնահատում խմբի աշխատանքը, և, վերջապես, խումբն ինքնին բաղկացած էր մարդկանցից, որոնք չէին պատկանում քաղաքական կուսակցություններին և աշխատում էին ոչ թե որպես մրցակիցներ և ընդդիմադիրներ, այլ որպես ընդհանուր առաջադրանք կատարող թիմի անդամներ¹:

2012 թ. հոկտեմբերի 20-ին հանրաքվեով հաստատվեցին նոր սահմանադրության հիմնական դրույթները²: Հանրաքվեի արդյունքները, սակայն, այդպես էլ չընդունվեցին խորհրդարանի կողմից³: Գործող սահմանադրությունը, որը բաղկացած է 79 հոդվածներից, ընդունվել է 1944 թ. հունիսի 17-ին, փոփո-

¹ Сакоян А., Исландская революция, 2012, <https://polit.ru/article/2012/01/16/revolution/>

² Виктория Доронина, «Мы, народ Исландии...» Краудсорсинг политики, 2013, http://www.chaskor.ru/article/my_narod_islandii_31851

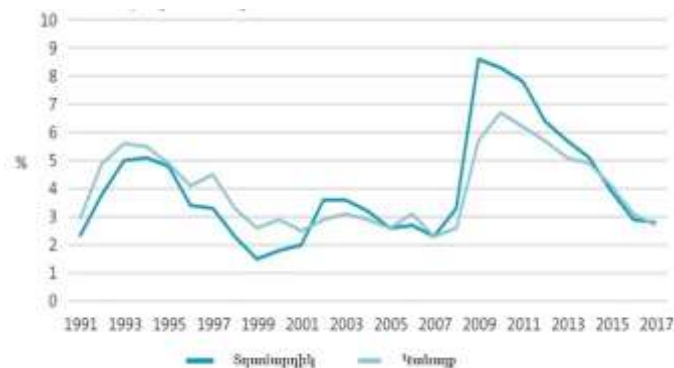
³ Давид Ван Рейбрук, «Против выборов»: Ад Маргинем Пресс; Москва; 2018, էջ 77, https://vk.com/doc-2879585_507714063?hash=e782dd6b2d0bafad08&dl=f8e4bf371a75d6f948

խություններ կատարվել են 1984, 1991, 1995, 1999 թվականներին¹:

Ներկայացնենք տնտեսության զարգացումը կաթսաների հեղափոխությունից հետո և ներկայիս վիճակը:

2018 թ. ՄԱԿ-ի մարդկային զարգացման զեկույցում Իսլանդիան զբաղեցրել է 6-րդ տեղը (0.938 գործակցով)²: Համեմատության համար նշենք, որ Հայաստանը 83-րդ տեղում է (0.755 գործակցով), իսկ առաջին հնգյակում եղել են Նորվեգիան, Շվեյցարիան, Ավստրալիան, Իռլանդիան և Գերմանիան: Նշենք, որ 2007-2008 թթ. մարդկային զարգացման զեկույցում Իսլանդիան եղել է 1-ին տեղում՝ 0.968 գործակցով³:

2017 թ. Իսլանդիայում աշխատուժի թվաքանակը կազմել է 199.500 մարդ, գործազրկության մակարդակը՝ 2.8%: Վերջինս բարձր է 16-24 տարեկանների շրջանում՝ 7,9%: Գծապատկեր 1-ից երևում է, որ Իսլանդիայում գործազրկության մակարդակն իր բարձր կետին հասել է 2008-2009 թթ. ճգնաժամային տարիներին, իսկ հետագայում տարեցտարի նկատվել է նվազման միտում:

Գծապատկեր 1. Իսլանդիայում գործազրկությունն ըստ սեռի 1991-2017 թթ.⁴

2018 թ. աշխատողների թվաքանակն առավելագույնն է եղել տնտեսության հետևյալ ոլորտներում՝ մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոմեքենաների և մոտոցիկլետների նորոգում, մարդու առողջության և սոցիալական աշխատանքի ոլորտ, արտադրություն, կրթություն, հյուրանոցային տնտեսություն և հանրային

¹ Constitution of the Republic of Iceland, <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=89fc6038-fd28-11e7-9423-005056bc4d74>

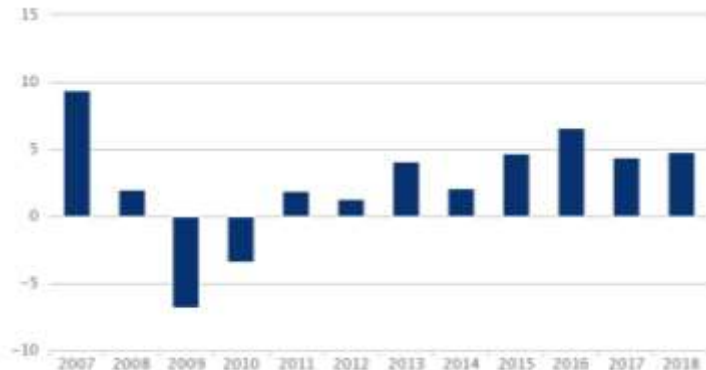
² Latest Human Development Index (HDI) Ranking, <http://hdr.undp.org/en/2018-update>

³ Human development report 2007/2008, p. 229, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/268/hdr_20072008_en_complete.pdf

⁴ Iceland in figures, 2018, Volume 23, էջ 8, https://hagstofa.is/media/51192/iceland_in_figures_2018.pdf

սննդի սպասարկում, փոխադրում և պահեստավորում, շինարարություն¹:

Իսլանդիայի ՀՆԱ-ն 2008-2010 թթ. դրսևորել է նվազման միտումներ (2008 թ. 35.779 եվրոյի դիմաց 2010 թ. կազմել է 32.146 եվրո մեկ շնչի հաշվով), իսկ 2011 թ. սկսել է աճել՝ 2018 թ. հասնելով 43.604 եվրոյի²: 2018 թ. ՀՆԱ-ի աճի տեմպը կազմել է 4,8%, ընդ որում՝ 2007 թ.՝ մինչև հեղափոխությունը, այն 9,36% էր, 2008 թ.՝ 1,99%, 2009 թ. անկումը կազմեց (-6,77%), 2010 թ.՝ (-3,4%)³:

Գծապատկեր 2. Իսլանդիայի ՀՆԱ-ի աճի տեմպը, %

Տնտեսության տարբեր ոլորտների ներդրումը ՀՆԱ-ում ունի հետևյալ պատկերը.

Աղյուսակ 1

Տնտեսության ոլորտների ներդրումը ՀՆԱ-ում, %⁴

Տնտեսության ոլորտ	2005	2010	2017
Գյուղատնտեսություն, անտառտնտեսություն և ձկնորսություն	5.7	7.3	5.7
Հանքարդյունաբերություն և քարհանք; արտադրություն; էլեկտրաէներգիայի, գազի, գոլորշու և օդորակման մատակարարում; ջրամատակարարում; կոյուղու, թափոնների կառավարման և վերականգնման աշխատանքներ	14.0	20.2	14.9
Շինարարություն	10.7	4.4	7.7
Մեծածախ և մանրածախ առևտուր; ավտոմեքենաների և մոտոցիկլետների նորոգում; փոխադրում և պահեստավորում; գիշերակաց և սննդի սպասարկում	16.3	16.2	21.4

¹ Number of employed persons, jobs and hours worked by economic activity 2008-2018, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_vinnumagnogframleidni_vinnumagn/THJ11002.px/table/tableViewLayout1/?rxid=545f6c4a-2876-444f-9eea-942d4e2e5cf1

² GDP per capita 1980-2018, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_thjodhagsreikningar_landsframl_1_landsframleidsla/THJ01401.px/table/tableViewLayout1/?rxid=25b0a1c6-9881-4f55-8a84-161b9936c415

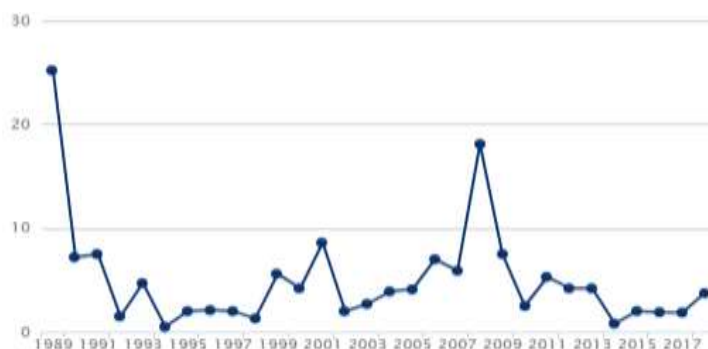
³ Gross domestic product, <https://www.statice.is/statistics/economy/national-accounts/gross-domestic-product/>

⁴ Iceland in figures 2018. Volume 23, էջ 19, https://hagstofa.is/media/51192/iceland_in_figures_2018.pdf

Տնտեսության ոլորտ	2005	2010	2017
Տեղեկատվություն և հաղորդակցություն	5.6	3.9	4.8
Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն	8.6	8.6	5.6
Անշարժ գույքի գործունեություն	9.5	10.3	9.2
Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն; վարչական և օժանդակ ծառայության գործունեություն	6.7	7.0	9.5
Պետական կառավարում և պաշտպանություն. պարտադիր սոցիալական ապահովություն; կրթություն; մարդու առողջության և սոցիալական աշխատանքի գործունեություն	20.5	19.1	18.6
Արվեստ, ժամանց և հանգիստ; տնային տնտեսությունների ապրանքների վերանորոգման և այլ ծառայություններ	2.4	2.8	2.7

Իսլանդիայի արտահանման ծավալները ՖՕԲ գներով 2017 թ. կազմել է 517,649 մլն իսլանդական կրոն, որի 25.5%-ը բաժին է ընկել Նիդեռլանդներին, 13.5%-ը՝ Իսպանիային, 9.4%-ը՝ Միացյալ Թագավորությանը, 7.6%-ը՝ Գերմանիային, 7%-ը՝ ԱՄՆ-ին: Ներմուծման ծավալները ՍԻՖ գներով 2017 թ. կազմել է 741,162 մլն իսլանդական կրոն, որի 10.6%-ը բաժին է ընկել Գերմանիային, 9.1%-ը՝ Նորվեգիային, 6.9%-ը՝ Չինաստանին, 6.6%-ը՝ Նիդեռլանդներին, 6.4%-ը՝ ԱՄՆ-ին: Արտահանման 54.1%-ը կազմել են արտադրական ապրանքները, 38.1%-ը՝ ծովամթերքը, իսկ ներմուծման 27.4%-ը կազմել են արդյունաբերական պարագաները, 21.3%-ը՝ կապիտալ ապրանքները, 18.4%-ը՝ տրանսպորտային սարքավորումները, 13.4%-ը սպառողական ապրանքները, 11.1%-ը՝ վառելիքը և քսանյութերը, 8.4%-ը՝ սնունդը և խմիչքը¹:

Սպառողական գների ինդեքսը 2018 թ. կազմել է 3,7%, այն դեպքում, երբ 2008 թ. 18,1% էր:

Գծապատկեր 3. Սպառողական գների ինդեքսը 1989-2017 թթ.²

¹ Iceland in figures, 2018, Volume 23, էջ 21-22,
https://hagstofa.is/media/51192/iceland_in_figures_2018.pdf

² Consumer price index, <https://www.statice.is/statistics/economy/prices/consumer-price-index/>

Կրթության և գիտության ոլորտի համար պատասխանատու է Իսլանդիայի կրթության, գիտության և մշակույթի նախարարությունը: Այժմ երկիրն ունի ընդամենը յոթ բարձրագույն ուսումնական հաստատություն¹: Դրանցից 4-ը պետական են, 3-ը՝ մասնավոր: Ընդհանուր առմամբ՝ բուհերում սովորողների թիվը շուրջ 18.000 ուսանող է: Պետական բուհում ուսումն անվճար է, և ուսանողները վճարում են միայն ռեգիստրացիոն վճար տարեկան 750 եվրո: Մասնավոր բուհերը օտարերկրյա ուսանողներից գանձում են տարեկան 5.000-20.000 եվրո վճար²: Հետազոտությունների վրա կատարված ծախսերը 2018 թ. կազմել են 59.600 միլիոն իսլանդական կրոն կամ ՀՆԱ-ի 2,02%-ը³:

Իսլանդիայում զարգացած է նաև զբոսաշրջությունը: 2019 թ. Իսլանդիայում կար 167 հյուրանոց՝ 11.048 հյուրանոցային համարներով, 23.133 մահճակալ-տեղով⁴: 2018 թ. հյուրանոցներում և հյուրատներում գիշերակացների թիվը կազմել է 5,861,091 մարդ/օր (2008 թ.՝ 1,924,020 մարդ/ օր)⁵, իսկ հյուրանոցային տնտեսության բոլոր օբյեկտներում միասին՝ 8,548,886 մարդ/օր (2008 թ.՝ 2,735,989 մարդ/ օր)⁶:

Իսլանդիայում զբոսաշրջության ոլորտում աշխատողների թիվը կազմել է 28.200 մարդ, որի մեծամասնությունը բաժին է ընկել հանրային սննդի օբյեկտներին և հյուրանոցներին⁷: 2017 թ. զբոսաշրջության ուղղակի ազդեցությունը ՀՆԱ-ում կազմել է 8,6%, 2009 թ.՝ 3,5%:

Իսլանդիայի արտասահմանյան այցելուների թիվը գրեթե քառապատկվել է 2010 թվականից ի վեր՝ տարեկան միջին աճի տեմպը կազմելով 24.3%: 2017 թ. այցելությունների 35,4%-ը եղել է ամռանը, 33,3%-ը՝ ձմռանը, 17,6%-ը՝ աշնանը, 13,6%-ը՝ գարնանը: Այցելուների մեծ մասը Հյուսիսային Ամերիկայից են, Կենտրոնական և Հարավային Եվրոպայից, Միացյալ Թագավորությունից⁸:

¹ Education, <https://www.government.is/default.aspx?PageID=5981a617-a8fc-11e7-941d-005056bc4d74>

² How to Study in Iceland for Free, 2019, <https://uscollegeinternational.com/2019/08/27/how-to-study-in-iceland-for-free/>

³ R&D, <https://www.statice.is/statistics/business-sectors/science-and-technology/rd/>

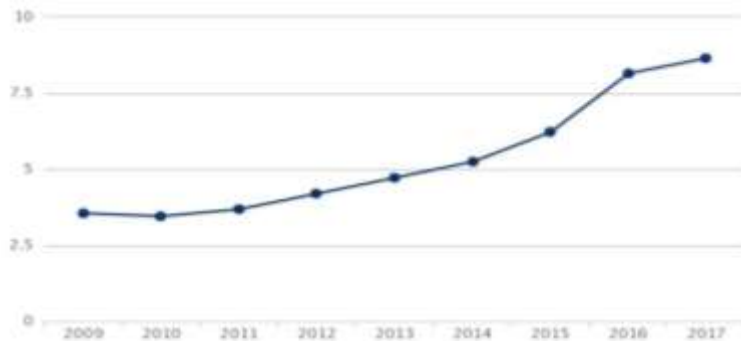
⁴ Number of Hotels, bedrooms and bedplaces in regions 2015-2019, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonusta_gisting_1_hotelgist_heimili/SAM01202.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fd64c688-a3c7-4846-8948-f20290eeb7d7

⁵ Overnight stays in hotels and guesthouses 1998-2019, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonusta_gisting_1_hotelgist_heimili/SAM01201.px/table/tableViewLayout1/?rxid=764a8729-09f7-4835-91a7-0462a038a865

⁶ Overnight stays and arrivals in all types of registered accommodation 1998-2019, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonusta_gisting_3_allarteg_undirgististada/SAM01601.px/table/tableViewLayout1/?rxid=f3b8c286-982c-4465-927b-8b2870ae373a

⁷ Number of employees in activities related to tourism 2008-, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonusta_ferdaiddadurhagvisar/SAM08051.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fc266520-6ef6-484b-8d03-24e46eb6ac36

⁸ Tourism in Iceland in figures 2018, էջ 5, 8, https://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/talnaefni/tourism-in-iceland-2018_2.pdf

Պատկեր 4. Զբոսաշրջության ուղղակի ազդեցությունը ՀՆԱ-ում, 2009-2017 թթ.¹

Աղյուսակ 2

Իսլանդիայի ներգնա զբոսաշրջիկների թվաքանակը 2007-2018 թթ.²

Տարիներ	Զբոսաշրջիկների թվաքանակը	Նախորդ տարվա համեմատ աճի կամ նվազման տոկոսը
2007	485,000	14,9
2008	502.300	3,5
2009	493.940	-1,7
2010	488.622	-0,2
2011	565.611	15,8
2012	672.773	18,9
2013	807.349	20,0
2014	997.344	23,6
2015	1.289.139	29,2
2016	1.792.060	39,0
2017	2.224.603	24,1
2018	2.343.773	5,4

Զբոսաշրջության 2019 թ. մրցունակության զեկույցում Իսլանդիան զբաղեցրել է 30-րդ տեղը՝ 4.5 միավորով³: Ապահովության և անվտանգության ցուցանիշով 2-րդ տեղում է, մարդկային ռեսուրսներ և աշխատանքի շուկա, զբոսաշրջային գերակայություններ ցուցանիշներով՝ 4-րդ, միջազգային բացությամբ՝ 12-րդ, ենթակառուցվածքներով՝ 19-րդ, զբոսաշրջիկներին գրավելու մարքեթինգի և

¹ Tourism satellite accounts, <https://statice.is/statistics/business-sectors/tourism/tourism-satellite-accounts/>

² Numbers of foreign visitors, <https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors>

³ The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019, էջ 65, World Economic Forum, Geneva, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf

բրենդինգի արդյունավետությամբ՝ 5-րդ, երկրի բրենդի ռազմավարության ցուցանիշով՝ 24-րդ տեղում¹:

Իսլանդիայի Թինգվեյրի ազգային պարկը, Սուրտսեյ հրաբխային կղզին և Վատնայոկյուդլ ազգային պարկն ընդգրկված են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Համաշխարհային ժառանգության ցանկում²:

Ըստ IESE Cities in Motion Index-ի՝ 2018 թ. ամենախելացի 165 քաղաքների ցուցակում Իսլանդիայի մայրաքաղաք Ռեյկյավիկը զբաղեցրել է 5-րդ տեղը՝ զիջելով Նյու Յորքին, Լոնդոնին, Փարիզին և Տոկիոյին³:

Իսլանդիան ամենակայուն երկրներից է աշխարհում, որն ունի 100 տոկոս հիդրո և երկրաջերմային վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներ:

Ռեյկյավիկը շրջապատված է տաք աղբյուրներով, որոնք արտադրում են տաք ջուր: Սա Ռեյկյավիկին հնարավորություն է տալիս մաքուր և արդյունավետ կերպով արտադրել էլեկտրաէներգիա և ջերմություն իրենց տների և շենքերի համար: Ռեյկյավիկի շենքերի 95%-ը օգտագործում է երկրաջերմային (geothermal) ջեռուցում, որը վերականգնվող էներգիայի աղբյուր է և սահմանափակում է ածխաթթու գազի արտանետումները: Սա քաղաքը դարձնում է կայուն էներգիայի օգտագործման մեջ առաջատարներից մեկը⁴: Դեստինացիաների կայունության համաշխարհային ինդեքսում (Global Destination Sustainability Index) 2019 թ. Ռեյկյավիկը եղել է 6-րդը 58 քաղաքների մեջ⁵:

Ռեյկյավիկի օպտիկամանրաթելային ցանցը քաղաքին ապահովում է գերաբազ ինտերնետով: Իսլանդիայում խելացի լուծումներ են կիրառում նաև տրանսպորտի համակարգում: Straetó օգտակար տրանսպորտային հավելվածը, որը ներբեռնվել է 85,000 անգամ, օգնում է քաղաքացիներին և զբոսաշրջիկներին՝ օգտվելու քաղաքային տրանսպորտից:

«Better Reykjavik»⁶ ավելի լավ Ռեյկյավիկ կայքի միջոցով քաղաքացիները կարող են գաղափարներ ներկայացնել ամեն ինչի հետ կապված՝ դպրոցի բացման ժամից մինչև նոր խաղահրապարակների կառուցում: Այնուհետև քաղաքային խորհուրդը քննարկում է ամենատարածված գաղափարները՝ տեսնելու, թե որոնք արժե իրականացնել: Այս անվճար բաց հարթակով քաղաքացիներին հնարավորություն է տրվում քաղաքում իրական փոփոխություններ իրականացնել⁷:

Ռեյկյավիկի քաղաքային պլանը կենտրոնանում է վերականգնվող էներ-

¹ Iceland, <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2019/country-profiles/#economy=ISL>

² World Heritage List, <https://whc.unesco.org/en/list/?search=iceland&order=country>

³ IESE Cities in Motion Index, 2018, էջ 25, <https://media.iese.edu/research/pdfs/ST-0471-E.pdf>

⁴ Reykjavik is at the forefront in sustainable energy usage, <https://visitreykjavik.is/reykjavik-forefront-sustainable-energy-usage>

⁵ Top 20 destinations for 2019, <https://www.gds-index.com/top-destinations>

⁶ Better Reykjavik, <https://reykjavik.is/en/better-reykjavik-0>

⁷ 3 ways Reykjavik is rising as a sustainable leader, <https://eu.smartcitiescouncil.com/article/3-ways-reykjavik-rising-sustainable-leader>

գիայի և էներգախնայողության, կանաչ շինարարության, թաղամասերի ջեռուցման, քաղաքային միջավայրի խտության, կայուն հանրային տրանսպորտի համակարգերի մշակման, աղտոտման նվազեցման և կանաչ տարածքների պահպանման վրա: Քաղաքի 10 բնակիչներից 9-ն արդեն ապրում են հանրային կանաչ տարածքից հինգ րոպե հեռավորության վրա¹: Travel Bird առցանց զբոսաշրջային ծառայության հրապարակած 2018 թ. Կանաչ քաղաքների ինդեքսը գլխավորում է Ռեյկյավիկը՝ յուրաքանչյուր անձի համար 411 քմ կանաչ տարածքով²:

Ամփոփելով՝ կարող ենք նշել, որ Իսլանդիայի տնտեսական հեղափոխության և դրանից հետո տնտեսական զարգացման փորձը հետաքրքիր օրինակ է ժողովրդավարական և զարգացած երկիր կառուցելու համար:

Հայաստանին թափվա հեղափոխությունից հետո առավել օգտակար կարող է լինել Իսլանդիայի փորձը մասնակցային ժողովրդավարության, սեփական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման, տնտեսական զարգացման առումով:

Հայաստանը պետք է կենտրոնանա կայուն և կանաչ զարգացման սկզբունքների վրա՝ խելացի լուծումների կիրառմամբ տնտեսության տարբեր ոլորտներում, ինչպես Իսլանդիայում է: Հայաստանում կայուն զարգացման համար խիստ կարևոր է վերականգնվող էներգիայի և էներգախնայողության, կանաչ շինարարության, կայուն հանրային տրանսպորտի համակարգերի մշակման, աղտոտման նվազեցման և կանաչ տարածքների ընդլայնման քայլերի իրականացումը:

Հայաստանում զարգացման մեծ հեռանկարներ ունի զբոսաշրջությունը՝ հաշվի առնելով առկա ռեսուրսները, ուստի պետք է քայլեր ձեռնարկվեն զբոսաշրջության մրցունակության հիմնական պարամետրերի բարելավման ուղղությամբ:

Հեղափոխությունից հետո շատ է քննարկվում սահմանադրության փոփոխության և խորհրդարանական համակարգից կիսանախագահականին անցման հարցը: Կարծում ենք, որ այստեղ ևս Իսլանդիայի՝ նոր սահմանադրություն մշակելու փորձը կարող է կիրառվել՝ ներգրավելով հանրության տարբեր շերտերին դրա ստեղծման աշխատանքներում՝ ներդնելով աշխատանքների կազմակերպման և կատարման առցանց համակարգ:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Доронина В., «Мы, народ Исландии...», Краудсорсинг политики, 2013, http://www.chaskor.ru/article/my_narod_islandii_31851
2. Исландская революция и почему её нет в новостях, <http://www.kabbalah.info/rus/content/view/frame/99842?rus/content/view/full/99842&main>
3. Рейбрук Д. В., «Против выборов»: Ад Маргинем Пресс; Москва; 2018,

¹ Green City: Reykjavik (renewable energy mecca), <https://www.greencitytimes.com/reykjavik/>

² Reykjavik: The greenest city in the world, <https://visitreykjavik.is/reykjavik-greenest-city-world>

- https://vk.com/doc-2879585_507714063?hash=e782dd6b2d0bafad08&dl=f8e4bf371a75d6f948
4. Сакоян А., Исландская революция, 2012, <https://polit.ru/article/2012/01/16/revolution/>
 5. Три примера разрушительных банковских кризисов, которые были преодолены, 2015, <https://minfin.com.ua/2015/10/09/9951990/>
 6. «Экономическая революция» Исландии – спектакль, организованный мировыми ростовщиками?, 2015, <https://stockinfofocus.ru/2015/11/17/ekonomicheskaya-revolyuciya-islandii-spektakl-organizovannyj-mirovymi-rostovshhikami/>
 7. Better Reykjavík, <https://reykjavik.is/en/better-reykjavik-0>
 8. Constitution of the Republic of Iceland, <https://www.government.is/Publications/Legislation/Lex/?newsid=89fc6038-fd28-11e7-9423-005056bc4d74>
 9. Consumer price index, <https://www.statice.is/statistics/economy/prices/consumer-price-index/>
 10. Education, <https://www.government.is/default.aspx?PageID=5981a617-a8fc-11e7-941d-005056bc4d74>
 11. Iceland in figures 2018, Volume 23, https://hagstofa.is/media/51192/iceland_in_figures_2018.pdf
 12. Iceland, <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2019/country-profiles/#economy=ISL>
 13. Iceland is the youngest country in the world, <https://www.inspiredbyiceland.com/about-iceland/geography/>
 14. ICELAND and NATO, https://www.nato.int/cps/en/SID-21A87C2D-BE06D3F1/natolive/declassified_162083.htm?selectedLocale=en
 15. Iceland history and heritage, <https://www.inspiredbyiceland.com/about-iceland/history-heritage/>
 16. Iceland: Unemployment rate, https://www.theglobaleconomy.com/Iceland/unemployment_rate/
 17. IESE Cities in Motion Index, 2018, <https://media.iese.edu/research/pdfs/ST-0471-E.pdf>
 18. GDP per capita 1980-2018, https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_thjodhagsreikninga_r_landsframl_1_landsframleidsla/THJ01401.px/table/tableViewLayout1?rxid=25b0a1c6-9881-4f55-8a84-161b9936c415
 19. Green City: Reykjavik (renewable energy mecca), <https://www.greencitytimes.com/reykjavik/>
 20. Gross domestic product, <https://www.statice.is/statistics/economy/national-accounts/gross-domestic-product/>

21. Human development report 2007/2008,
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/268/hdr_20072008_en_complete.pdf
22. How to Study in Iceland for Free, 2019,
<https://uscollegeinternational.com/2019/08/27/how-to-study-in-iceland-for-free/>
23. Latest Human Development Index (HDI) Ranking, <http://hdr.undp.org/en/2018-update>
24. Number of employed persons, jobs and hours worked by economic activity 2008-2018,
https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Efnahagur/Efnahagur_vinnumagnogframleidni_vinnumagn/THJ11002.px/table/tableViewLayout1/?rxid=545f6c4a-2876-444f-9eea-942d4e2e5cf1
25. Number of employees in activities related to tourism 2008-,
https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonusta_ferdainadurhagvisar/SAM08051.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fc266520-6ef6-484b-8d03-24e46eb6ac36
26. Number of Hotels, bedrooms and bedplaces in regions 2015-2019,
https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonustagisting_1_hotelgistiheimili/SAM01202.px/table/tableViewLayout1/?rxid=fd64c688-a3c7-4846-8948-f20290eeb7d7
27. Numbers of foreign visitors, <https://www.ferdamalastofa.is/en/research-and-statistics/numbers-of-foreign-visitors>
28. Overnight stays in hotels and guesthouses 1998-2019,
https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonustagisting_1_hotelgistiheimili/SAM01201.px/table/tableViewLayout1/?rxid=764a8729-09f7-4835-91a7-0462a038a865
29. Overnight stays and arrivals in all types of registered accommodation 1998-2019,
https://px.hagstofa.is/pxen/pxweb/en/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir_ferdathjonustagisting_3_allartegundirgististada/SAM01601.px/table/tableViewLayout1/?rxid=f3b8c286-982c-4465-927b-8b2870ae373a
30. R&D, <https://www.statice.is/statistics/business-sectors/science-and-technology/rd/>
31. Reykjavík is at the forefront in sustainable energy usage,
<https://visitreykjavik.is/reykjavik-forefront-sustainable-energy-usage>
32. Reykjavík: The greenest city in the world, <https://visitreykjavik.is/reykjavik-greenest-city-world>
33. The population increased by 1,420 in the 4th quarter of 2018, 2019,
<https://www.statice.is/publications/news-archive/inhabitants/population-in-the-4th-quarter-2018/>
34. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019, World Economic Forum, Geneva, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf

35. Tourism satellite accounts, <https://statice.is/statistics/business-sectors/tourism/tourism-satellite-accounts/>
36. Tourism in Iceland in figures 2018, https://www.ferdamalastofa.is/static/files/ferdamalastofa/talnaefni/tourism-in-iceland-2018_2.pdf
37. Top 20 destinations for 2019, <https://www.gds-index.com/top-destinations>
38. World Heritage List, <https://whc.unesco.org/en/list/?search=iceland&order=country>
39. 3 ways Reykjavik is rising as a sustainable leader, <https://eu.smartcitiescouncil.com/article/3-ways-reykjavik-rising-sustainable-leader>

Ռուբիկ Թովմասյան Գայանե Թովմասյան

ԻՍԼԱՆԴԻԱՅԻ «ԿԱԹՍԱՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ» ԵՎ «ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔԸ»

Համառոտագիր: Հոդվածում ներկայացվել է իսլանդական ֆենոմենը կամ կաթսաների հեղափոխությունը, որը տեղի ունեցավ 2008 թ. համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամի հետևանքով: Հոդվածում քննարկվում են իսլանդիայում հեղափոխությունից հետո նոր սահմանադրություն գրելու փորձերը, ինչպես նաև տնտեսական զարգացումը հեղափոխությունից հետո, տնտեսության արդի վիճակը և հիմնական ցուցանիշները: Իսլանդիայի փորձի վերլուծությունը կարող է օգտակար լինել Հայաստանին մասնակցային ժողովրդավարության, տնտեսական զարգացման առումով:

Բանալի բառեր. իսլանդիա, կաթսաների հեղափոխություն, ճգնաժամ, բանկ, սահմանադրություն, տնտեսություն, զբոսաշրջություն, գործազրկություն, մրցունակություն, ժողովրդավարություն, կայուն զարգացում, խելացի լուծումներ

Рубик Товмасын
Гаяне Товмасын

«ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЧУДО» ИСЛАНДИИ И «КАСТРЮЛЬНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ»

Аннотация: В статье представлен исландский феномен или революция кастрюль, произошедшая в 2008 году в результате мирового финансового кризиса. В статье рассматриваются попытки написать новую конституцию после революции в Исландии, а также постреволюционное экономическое развитие, текущее состояние экономики и основные показатели. Анализ опыта Исландии может быть полезен для Армении с точки зрения партисипаторной демократии и экономического развития.

Ключевые слова: Исландия, кастрюльная революция, кризис, банк, конституция, экономика, туризм, безработица, конкурентоспособность, демократия, устойчивое развитие, умные решения

Rubik Tovmasyan
Gayane Tovmasyan

“THE ECONOMIC MIRACLE” OF ICELAND AND “POTS AND PANS REVOLUTION”

Abstract: The article presents the Iceland phenomenon or the pots and pans revolution that took place in 2008, as a result of the global financial crisis. The article reviews attempts to write a new constitution after revolution in Iceland, as well as post-revolutionary economic development, current state of the economy and key indicators. The analysis of Iceland's practice can be useful for Armenia in terms of participatory democracy and economic development.

Keywords: Iceland, pots and pans revolution, crisis, bank, constitution, economy, tourism, unemployment, competitiveness, democracy, sustainable development, smart solutions